

Асатру в контексті формування сучасної георелігійної картини Європи та світу

Руднєва Марина Григорівна

Україна, Київський національний університет імені Тараса Шевченка
marina_rudneva@list.ru

Більше двох тисячоліть стрижнем європейської (євроатлантичної) цивілізації виступало християнство. Проте, нині християнський універсум зазнає дедалі більшого руйнівного впливу: на міжцивілізаційному рівні його витісняє іслам, інші східні релігії і вчення, а з середини – нове язичництво або «неоязичництво».

В останні роки багато європейських народів в пошуках основ для нової релігії XXI століття почали звертатися до власних древніх традицій. Особливо бурхливо ці процеси розгорталися на півночі Європи.

Асатру (Asatru) або скандинавська Істинна віра (дослівно – «віра в богів, асів») – релігія, що являє собою синтез трансформованих давніх скандинавських політеїстичних вірувань і сучасних містичних та неоязичницьких ідей. Офіційною датою заснування є 1972 рік, коли Свенбьєрн Бейнтейнссон створив першу общину Асатру в Ісландії, а Стівен Макналлен – «Вільну спілку Асатру». Релігія не має священних книг, але вшановує ряд давніх міфологічних джерел, зокрема Старшу та Молодшу Еду, інші саги та легенди.

До пантеону Асатру входить більшість давньоскандинавських богів, а саме: Одін – верховний бог, «бог поезії, магії і божественного синтезу свідомості»; Тюр – бог правосуддя; Тор – бог неба і захисник людей; Фрейр – бог процвітання і благополуччя; Ньєрд – бог водної та повітряної стихій; Фригг – дружина Одіна, покровителька сім'ї; Фрейя – богиня магії, родючості, краси і кохання [2, с. 482].

Загалом, релігія заперечує християнство, як неприродне для європейців. Як наслідок, в Асатру відсутня ідея гріха і спасіння. Люди вважаються вершиною духовного творіння, що співіснують з богами і природою. Саме єднання з природою і через неї – з богами – вважається способом подолання межі між реальним та надприродним [1, с. 2-4].

Виходячи з теоретико-методологічних засад сучасної географії релігій класифікація Асатру, як форми релігійних вірувань стикається з низкою проблем та суперечностей. Наприклад за часом виникнення та функціонування її не можна віднести ні до історичних, ні до «нових», оскільки першооснови Асатру були закладені ще в дохристиянські часи давніми скандинавами та германцями. І хоча нинішнє вчення зародилося в наш час і є значно видозміненим і пристосованим до світогляду сучасного європейського соціуму, його можна розглядати скоріше, як певну стадію розвитку скандинавського язичництва (в даному випадку – відродження і трансформацію) [4, с. 112].

За рівнем організації Асатру є неавторитарною та децентралізованою, хоча управлінсько-організаційна структура достатньо сформована. Згідно adeptам Асатру ключовими є три напрямки істинного «Північного шляху», кожен з яких керується відповідною спілкою:

1) Трот або «віра» – знання про богів, космогонія та космологія, культурні традиції скандинавів, вивчення історії та міфології. З 1988р. існує й відповідна організація – «Віра» («Troth»), заснована Едредом Тосстоном та Джеймсом Чизхольмом. В США виникла також «Спілка Одіна».

2) Гальдр або «рунічна магія» – техніка за допомогою якої маг змінює зовнішній чи внутрішній світ за власним бажанням. З 1980р. діє так звана «Рунічна гільдія», що займається реконструкцією ритуалів та пророцтв пов'язаних з рунами та розробляє нові напрями.

3) Сейд або «магічна дорога тіла». Цей напрям підпорядкований общині «Храфнар», яку очолює Даяна Паксон (США). Вона займається реконструкцією шаманістичної магії сейд (магії ванів) [2, с. 478-484].

Всі ж вищезгадані елементи об'єднані у Вільну спілку Асатру, яка в свою чергу активно взаємодіє у територіальній релігійній системі, зокрема підтримує зв'язки з іншими неязичницькими утвореннями та виконує представницькі функції у Всесвітньому конгресі етнічних релігій (WCER).

Щодо державного та правового статусу «віра в асів» є другою офіційною релігією лише в Ісландії, в решті країн ставлення до неї є нейтральним і не закріплене в жодних державних документах. Прихильники Асатру в своїй діяльності спираються в основному на «Декларацію Прав представників національних (етнічних), релігійних і мовних меншин», що прийнята Генеральною Асамблеєю ООН в 1992р. та відповідні статті національних нормативних документів [4, с. 51-53].

За формою поширення релігія є дискретною. Її організації локалізуються переважно в межах регіону Північної Європи (Ісландія, Данія, Швеція, Норвегія, північна Фінляндія, Великобританія, європейська частина Росії, країни Балтії) та Англо-Америци (США, Канада). Більше того, її прихильники, в силу децентралізованості вірування, відсутність культових споруд та необхідності систематичного відправлення ритуалів, часто є досить віддаленими в просторі. Проте, зважаючи на розвиток телекомунікаційних мереж, зокрема Internet, прихильники Асатру не є ізольованими. Лише офіційних сайтів нараховується 47 (31 є англomовним або має англomовну версію), 36 форумів (29 англomовних), крім того в електронних версіях представлена численна література та періодичні видання [1, с. 2-3].

Класифікувати Асатру, щодо етно-соціальної характеристики віруючих теж досить важко. За своєю суттю вона є автохтонною, тобто відображає частину етнічної самосвідомості скандинавів, невід'ємною частиною культури європейської півночі. Разом з тим, зважаючи на територіальне поширення та географічну дискретність прихильників, можна говорити про наднаціональний характер релігії, тобто її уніфікацію.

Узагальнюючи класифікацію за наведеними критеріями, що тією чи іншою мірою відбивають стан етнокультурного середовища та хід розвитку

релігійного процесу, можна говорити про місце Асатру в географічному (просторово-часовому) поділі релігій [3, с. 27].

Безумовно, Асатру не можна віднести до релігій світових чи регіональних (хоча вона й об'єднує представників багатьох етносів і націй). Проте, за низкою ознак, функцій і територіальним поширенням вона займає проміжне положення між локальними та місцевими релігіями. Рисами місцевих є перш за все те, що її віросповідна сутність, ритуали та організація несе на собі вплив особливостей етносу походження, вона охоплює незначні за чисельністю народи та їх частини і загалом утворює дискретні форми територіального зосередження [3, с. 32].

Проте, маючи мозаїчний характер поширення, Асатру утворює і ареальні форми (в Ісландії, Данії) територіальної структури. А це вже риси локальних релігій.

Таке проміжне становище можна пояснити за допомогою цивілізаційного підходу (як сукупності методів етногенезу та культурогенезу), що виявляє певні стадії релігійного процесу: зародження – становлення – розвиток – поширення – зрілість – трансформація (чи занепад).

Незважаючи на коротку історію існування Асатру в сучасному вигляді, етапи її зародження та становлення пройшли ще в ХХ ст. Нині ж спостерігаємо розвиток та початок поширення. Звідси і складність класифікації релігії та визначення її місця серед інших віровчень.

Підсумовуючи, можна говорити про провідну роль Асатру серед неязичницьких релігій сучасної Європи. Адже, якщо німецька *Der Eldaring*, литовська *Romuva*, польська *Rodzima Wiara*, українські та російські Рідновіри є суто національними, тобто місцевими, то Асатру, хоч і мозаїчно, охоплює значний регіон. Крім того, перебуває на етапі динамічного розвитку та поширення.

Отже, нині стародавня релігія відроджується і витісняє, навіть, канонічну християнську віру. Найпростіше пояснити ці процеси, як наслідок втрати сучасним суспільством моральних орієнтирів та ідеалів у постіндустріальному глобалізованому світі, – і подібні пояснення зустрічаються досить часто [2, с. 484]. Але існує і протилежна точка зору: «Відродження язичництва можна розглядати, як складову частину загального процесу повернення людини, що тривалий час розглядалася монотеїстичними релігіями та матеріалізмом відірваною від навколишнього світу, назад, до більш гармонічного існування.» [1, с. 2].

Не зважаючи на різноманітність думок з цього приводу, незаперечним залишається факт впливу Асатру на георелігійну ситуацію в регіоні та помітну роль у релігійній картині світу, що потребує подальшого вивчення та досліджень.

1. Инги Й. Інтерв'ю журналу «Oakes». // Мифы и магия индоевропейцев. – М.: София, 2002. – Вып. 10. 2. Королев К. Скандинавская мифология: Энциклопедия. – СПб.: Мидгард, 2007. 3. Павлов С. В., Мезенцев К. В., Любцева О. О. Географія релігій. – К.: АртЕк, 1999. 4. Пенник Н., Джонс П. История языческой Европы. – СПб., 2002.